List 38. **NOVICE** Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 21. septembra 1864.

Gospodarske stvari.

Kako gospodariti, da kmetijstvo več dohodkov donaša?

Iz poljskih pridig dr. Stöckhardt-a.

Tri reči so, ktere pripomorejo k temu: 1. Obila in prava živinska klaja, 2. zdrava klaja in zdravo rastlinstvo, 3. rodovitne polja in senožeti.

V poprejšnjih časih so gospodarji veliko preveč živine v primeri s klajo redili, kar tù in tam še dandanašnji mnogi počenjajo. Tem nasproti so jeli pa vendar-le nekteri, se vé da umniši gospodarji, manj živine imeti in jo bolje krmiti, ker so se prepričali, da jim po tej poti gospodarstvo več dobička donaša, kakor poln hlev bornih repov.

Vsako živinče potrebuje za življenje svoje, da diha, se potí itd., najmanj polovico tega, česar povžije. Toliko več pa je krme treba, ako se živina slabo glešta, po redu ne krmí ali če v premrzlem hlevu stojí. Kar živina redivnega živelja po dihanji, potenji ali prav za prav po mrazu pogubí, to ji primanjkuje pri reji, pitanji in na gnoji; zakaj kakoršna krma, takošni gnoj; kdor svojo živino slabo redí, si bo tudi le slabega in pustega gnoja pridelal.

Da se ti živina poredí, da bo tolsta in da ti bo vrli in boljši gnoj dajala, daj ji zraven sená, detelje in slame, tudi zrnja vmes; boš vidil, da jo boš dobro opravil. Res, da se gospodarji dolgo časa niso prepričati dali, kaj obila in dobra klaja pri živini zdá; zdaj se jim vendar očí odperajo.

Neki gospodar na Renu, kteri že veliko veliko let koščeno moko ali v moko zmlete kostí za gnoj rabi, slovi s svojo lepo in rejeno živino, kakor tudi z rodovitnim poljem, krog in krog. Ko ga je marsikter radoveden kmetovavec poprašal, kako ravná, da se mu živina tako dobro ponaša in polje bogate dohodke obrodí, mu skor ni druzega svetoval, kakor da naj število živine za nekoliko repov zmanjša, ostalo pa s toliko klajo redí, kakor popred vso. Gotovo je, da živina kmetovavcu tudi poleti viši dobičke donaša, ako je bila pozimi dobro in še bolje rejena, kakor je na videz treba bilo. Vsak gospodar se bo pa o tem najbolj sam prepričal, ako si zapisnik napravi, v kterega zapisuje, koliko se mleka dan na dan namolze. Če natanko ne zapisuje, se lahko zmoti, koliko dohodka ima od ene ali druge krave.

Če se pšenično zrnje sežge, je v pepélu skor zgol koščeni prah, manj ga je v sežganem senu, še manj pa v slami. Anglež to dobro vé, in dajè tudi mladi živini take klaje, iz ktere se kostí delajo, angležka živina ima sicer dobre kostí, pa ozke cevi v kostéh; živina močnih kostí druzih dežel pa ima široke cevi. Ravno iz tega se vidi očitno, da angležka živina na drobnih kostéh ima bolj debelo in tolsto mesó, kakor živina druzih krajev na debelih nogah.

Gospodar ne računi prav, če dá travo in drugo klajo popolnoma dozoreti, ker prava redivna moč v rastlinah kipí od spodaj gori do semena, ktero se ob košnji otrese in pogubí. Zato tudi krompir ima manj gnjilca v sebi, kakor seno in detelja. Gosp. Haubner je skušnje v tej reči z ovcami delal; redil jih je namreč s samim krompirjem, pa se mu niso poredile; v njih gnoji pa so se nahajali drobci od štirke; ko pa je krompirju nekoliko lanénih preš primešal, so se ovce po tej krmi ne samo vrlo poredile, tudi gnoj se je jako jako zboljšal. Največi pogrešek pri kmetijstvu ali prav za prav pri živinoreji je pa ta, da se ji premalo take klaje poklada, ki ima obilo gnjilca v sebi. Obilo gnjilca je v ogrščini moki, v zeleni ali sirovi klaji, v detelji, v otavi več kakor v senu; planinski pastir to dobro vé in obrajta otavo več kakor senó. V Švajci kosijo po tri- ali štirikrat na leto dobro pognojene travnike. Pri nas pa tù in tam gospodarji zagovarjajo pozno košnjo s tem, da pravijo, da trava, ako popolnoma dozorí, seme osuje in travnik ž njim obseje. To je pač zmota ali prazna misel. V Flandrii ne pusté nikdar, da bi jela trava cvesti, ampak jo poprej pokosijo, in pravijo, da se travnik le po zgodnji košnji in gnojenji čvrsto obraste in zakorenini. Pri nas morajo večidel le vrabci gnojiti. Tako imenovano zrelo senó ni vredno druzega imena, kakor „senena slama.“

Prav mlada detelja je najboljša, če se med rezanco živini poklada, ker ima preobilo gnjilca v sebi in je žitu enaka. Zato je tudi napačno, ako se preveč frišne detelje živini poklada; vsak gospodar bolj opravi, če sirovo deteljo s suho pičo meša, in kakor zimsko klajo s slamo pomešano živini poklada.

Vse, kar je tukaj v zboljšanje živinoreje rečeno, veljá najbolj za mlado živino. Ako se živina v mladosti slabo redí, ne bo nikdar nič posebnega iz nje.

Kar od živine veljá, veljá tudi od rastlin. Ako se rastlinstvu v mladosti kviško ne pripomore, bo ravno tako malo prida, kakor živinče, če se v mladosti zamorí. Ako ne dobiva obilo in redivne krme, ne bo nikdar veliko vredno.

Gospodarske skušnje.

* Nova nadloga kmetijstvu. V južni Rusii nagaja gospodarjem zdaj neko hrčkovo ali skrčkovo pleme (Hamsterart, mus cricetus), ktere Rusi agroške imenujejo. Nahaja se te živali sèm ter tjè toliko, da so pokončali vso žetvo. Ta žival se razširja iz izhodnjih krajev v zahodnje, in je lani že poljsko mejo prestopila. Podobna je podlasici, le glava ji je veča in širja; po

životu je siva. Ko so ruski kmetje bili še zemlji privezani sužnji, so vlivali vode v njih luknje, in ko so agroški prišli na dan, so jih pobili; gospodarji so kmetom za en rep dali eno kopejko. Ker je suštvo nehalo in kmeti agroškov ne lové, so se tako silno pomnožili.

Goveja kuga.

Dopis c. k. general-komande zagrebške od 2. dne t. m. nam ne donaša nič kaj veselih novíc o goveji, ovčji in kozji kugi.

V varaždinski polkovini vojaške granice je je več in je huja; tudi v sluinski (nam Kranjcem bližnji) polkovini je segla čez 5 novih vasí, tù je tudi veliko kóz in ovác zgrabila, celó na novo se je prikazala v Franc-Jožefovi polkovini.

V provincijalnem Hrvaškem je še v nekterih krajih zagrebške, križke in požeške županije. Tudi na Turškem v Bosni je kuga spet hujša.

Dokler pa v teh deželah ni konca kuge, smo mi zmiraj v veliki nevarnosti, posebno, ako je brezvestnih ljudí, ki skrivé vlačijo živino iz okuženih krajev v naše, in imamo pri nas nečimernih ljudí, kteri se je ne ogibljejo kot steklega psa.

V poslednjem listu smo omenili, da se je goveja kuga zatêpla že blizo Ljubljane in da v kantonu ljubljanske okolice je v Besnici, Zavogljem in v Šostrem; danes moramo žalibog dostaviti, da tudi v zgornjem Kašlju se je prikazala v dveh hlevih. Res, da viša vlada in okrajna gosposka na vso moč delata, kar postava velí, da se zatare strašna bolezen, in da se zato tudi gospodarju odkupljena živina pobija; al kaj pomaga samo skrb gosposkina, ako so ljudje sami nečimerni, da se ne zapró s svojo živino, — ako se ne ogibujejo okuženih hiš, hlevov in ljudí, — ako kokoši letajo po vasí, zahajajo pred in v kužne hleve, ondi brskajo in kugo domú nosijo, — ako psi in mačke lazijo okoli in prenašajo kugo, in zanemarjajo sto druzih rečí, ker ne verjamejo, da vsaki drobec, vsaka sapica more zatrositi kugo. In kaj more pomagati sama skrb gosposkina, ako taki nemarni ljudje še celó zagovarjajo svojo neumnost in nečimernost s tem, da pravijo, da je to volja Božja, ki jih tepe za njih hudobije, in da za tega voljo ni treba nič varovati se, ker se nič obvarovati ne dá! Taka vera je turška vera, ne pa kristjanska, ktera svojo nemarnost izgovarja z Božjo voljo. Bog je človeku pač tudi um in pamet dal, da se brani nadlogam, kolikor more, ne pa, da roke križem drží, kadar mu hiša gorí.

Kdor se zaprè s svojo živino na vse kraje in popolnoma, in zaprè tudi deklo, ktera streže živini tako, da tudi noben ponočnjak ne more k nji v vas, — tak zamore svojo živino zdravo obvarovati, če tudi vsa njegovih sosedov pocepa. Zato pa, ker se ta bolezen samo naleze, ne pomaga, ako se nalezbe ne varuje, nobena če prav najbolja klaja, nobeno zdravilo, nobeno kadílo, nobeno mazilo. Vse to je le prazno delo. Edini zapor je gotova pomoč.

Natoroznanske stvari.

Nektere avstralijske živali.

3.

Krilata léverica (Belideus flaviventris). *)

Léverica ji pravijo naselniki. Ta žival je strašno divja in boječa, živí pa povsodi po lesovih v Neu-Süd-Wal-u. Biva v drevesih. Če jo primeš, začne upiti in vgriznila bi rada in vprasnila; pa tudi, kako ostre ima kremplje ta pošket, tako kakor mačka, in zobé hude. Avstralci jo jedó, ha! pa sej jedó vse, skor vsakoršno žival. Najprej jo opalijo, da posmodé dlako, potlej pa celo kuhajo, neki da zato, ker je mesó mnogo boljše potlej. Loviti jih znajo prav in kar za rep, z glavo jih pa ob drevo bijejo. Bojazljivka se brani sicer, rada bi šavsnila, ali predno more vgrizniti, že Avstralec ob drevo mahne ž njo, da reva kar zine in iztrepetá.

Da po drevji ometa, to se ji že na nogah vidi. Po tleh ne hodi lahko, na drevesu pa je tako presneto urna, kakor zares léverica.

Podnevi spí v kakem drevesu kje skrčena, ponoči pa okoli leta z drevesa na drevo. Bennet je vidil nektere, da so po šestdeset čevljev visoko z dreves skakale na tla, pa ni nič bilo zato nobeni.

V zaprtii ta žival tudi živí, pa se težko navadi, najlaže vendar, če ima dosti sladkorja ali kake drugače slaščice. Ko so bili to žival prvič prinesli na kraljevski vrt v Londonu, prav živa je bila tudi podnevi, zato ker je menda meglene dneve, kakoršni so v Londonu, imela za mrak, v Avstralii pa je vreme jasno.

Prosta živí ta léverica ob evkaliptih: ob cvetji, semenu in tudi ob mladikah. Tudi žuželek se ne brani. Ponoči, kadar je jasno, takrat jih kar cele trume gre na pašo: mladi in stari, naselnikom na vrtove, in skor vse poškodijo in opustošijo.

Barve je prav lepe. Po vrhi je sivočrna, na zatilniku ima lepo črne proge, na hrbtu in na krilih ob kraji. Rep ima valjast in črn, šopast, še nad čevelj dolg. Druga pa ni tako dolga, 8 palcev, daljša ne. Spodej je bela, na vratu rumenkasta, po nogah črna, nohtov pa belih. Rivca nima porastenega *), nog na podplatih tudi ne in ušes, skozi ktere se vidi. Dlaka je taka, kakoršna svila. S kožo vred rabi za kožuhovino.

Podgoriški.

Domorodne pisma.

1. pismo.

(Konec.)

V sedanji sploh imenovani omikani dôbi naj povem tudi kaj o omiki malomestjanski. Kakor sem že rekel, šole popisati ne morem. O gospéh in gospodičinah bi vedil kaj povedati, pa nočem, da se ne zamerim, ker je med njimi nekaj lepih. Gotovo sicer vem, da ta spisek ne bo prišel nobeni gospej mojega mesta pred očí — pa utegnilo bi se zgoditi, da bi jaz sam v slabosti lastne hvale kteri gospodičini pokazal ta list, in ona bi ga iz same ljubezni do mene od konca do kraja prebrala (kar je manj verjetno); kaka zamera bi potem bila! Vsa vera bi na mah bila zgubljena.

O omiki naših moških ali gospodov le malo povem, vendar vse kar vem. — Knjigovez malega bližnjega mesta mi je poredno tožil, da v mojem mestu nima nič zaslužka; to sem počasi tudi sam zapazil. Svaril me je tudi neki mestjan, ki brati zna, naj se ne ukvarjam s knjigami, ker branje očí slabí in sedanje knjige, posebno pa časniki, toliko laží in neumnosti trosijo po svetu, da celó pametnim ljudém glave mešajo. Kar se godí zunaj našega mesta, naših ljudí ne briga. Ta in uni si vendar dá kaj prebrati iz tistih časnikov, ki so Slovencem precej znani po posebni očetovski ljubezni, ktero imajo do nas, in čudno je, da se večidel vse verjame, kar je pisano nam nasprotnega, akoravno drugod pravijo, da večidel sedanji časnikarji trikrat lažejo, kadar dvakrat zinejo. Iz tacih listov nabirajo moji mestjani vso politično modrost malomestjansko. Pri nas na Slo-

*) Fliegendes Eichhörnchen.

*) Pa ne poraščenega.

venskem ima beseda „Slovenec“ nekterim ljudém le političen pomen, ker nočejo vediti, čeravno dobro vejo, da je Bog národ vstvaril, kteri na Kranjskem, Štajarskem itd. biva in jezik govorí, ki ga pisatelji že od nekdaj slovenski jezik zovejo (glej Linharta „Geschichte Krains II. Th.“ str. 180; glej Šafařik „Ankunft der Slaven“ str. 7.; glej Primaž Truberjeve v Tibingu 1550 — tedaj pred več kot 300 leti natisnjene „Bukquice, iſ tih ſe ty mladi inu preproſti Sloueni mogo lahku vkratkim zhaſu brati nauzhiti.“ itd.) in kterim je Slovenec bolj preklican, kakor radikalec, demokrat, rovár itd. Taki ljudje pa, ki niso se učili slovenščine v šolah, ki si pod narodom ne mislijo druzega kakor priprostega kmeta, ki umeti ne morejo, da se slovenski ravno to pisati in govoriti more, kar v druzih jezikih, in ki celó menijo, da to, kar se zdaj slovenski piše, je nov jezik, popolnoma nerazumljiv in tedaj nepotreben, tudi ne morejo razumeti, čemu se domorodci toliko prizadevajo za národno omiko in oliko, ter se čudijo, da vlada pušča slovenski jezik celó v šolah učiti! *) Vidi se iz tega, da so njih misli bolj po druzih naučene kakor samostojno prevdarjane. Taki slovenski Nemci pa tudi o Nemcih nič bolje niso podučeni ne o njih državnih zadevah, ne o njih slovstvu; o Gotajcih vejo toliko kakor o Kitajcih, o Prusih toliko kakor o Rusih. Ali je Prešeren bil Nemec ali Göte Slovenec, jim je vse eno, in kdor bi jim kaj pripovedaval o teh velikanih, bi jim resnično kalil njihov javni zaspani mir. Da so ti ljudje Avstrijani, to sicer vejo; kaj pa pomeni, da so udje ustavne (konštitucijne) države, ne morejo razumeti, ker so državljani zgolj le iz prirojene navade. Narodne, državljanske, človečanske zavesti ne smeš iskati pri ljudéh, kterih dušni pregled ne seže dalj kakor razgled z njihovega zvonika.

Kakor Slovenci sploh so tudi moji mestjani radi dobre volje, in poliček rujnega vinca jim vdihne včasi celó nekako domorodnost. Ako takrat slišijo slovenske zdravice, pesem slovensko ali govorjenje domače, prijazno slovensko, povzdigne se jim duh nad teló, in omečí se jim srce, kakor v mleku suha skorja. „Dulce est pro patria bibere“ pravijo. Kadar so tako židane volje, pravijo celó, da imajo čitavnico. Bora čitavnica! Prave čitavnice ustanoviti pa ni mogoče, ker mnogo mestjanov le za silo brati zná, celó celó malo pa jih zná slovenski brati; skoraj vsem pa bi bila pregrešna potrata, v taki dragini denar trositi za — nepotrebne slovenske časnike in knjige!

Tako je vsak tak le modrijan sam za-se; tako gleda svet skozi svoje očale, ki so tako stare in motne, da so že vid izgubile; mestice njegovo mu je sreda vsega svetá; kar je zunaj tega ozidja, za to mu ni mar; vse je prazno in nečimrno, kar se ne dá precej v denarjih preceniti; misel, ki dušo nad telo povzdigne, je neumna in smešna; obrača se le za-se; národ mu je ničla.

Da bi popisal vse posebnosti svojega mestica, potreboval bi dokaj papirja, in prizadevanje moje bi morebiti ne bilo vredno pet kapljic črnila. Pa saj boš, potrpežljivi bravec, spoznal že iz teh vrstic, kako deleč smo še od prave omike, ki jo zahteva sedanji čas duševnega in materijalnega napredka, in da skoraj vse naše mestica so saj več ali manj podobne ravno popisanemu. — Leží pa v mesticih dokaj doslej spijoče národne močí; zato ni obupati, da ne bi je predramili narodu v blagor in državi naši v prid in srečo. Treba le tudi v male mesta, v kterih se je obdržalo toliko slivarstva in starokopitnosti, zasaditi blago seme domorodne ljubezni, da tudi v njih poženó krepke národne cvetlice.

Kako naj bi se to storilo, bom skusil prihodnjič omeniti; danes pa rečem, kakor Slovenec stare korenine pravi: Pomozi nam v to mili Bog!

*) Beri tudi v tem še celó iz dispositionsfonda podpiranega dunajskega „Bothschafter-ja“ ob priliki Koberjeve pravde. Vred.

Narodopisna drobtinica.

Nekoliko o laški kulturi pri Rezjanih.

Prvi sad laške kulture je „dutrena“ (doctrina, to je, krščanski nauk) in v „dutreni“ na prvem mestu je križ delati po latinsko; ta pa se v ustih Rezjana tako glasí: „Nomine patreš, et vilju, e šperto i santo, amen.“ Očenaš latinski je pa tak: „Pater nošter, kve san cöle! Santevicetör naman tua; venja renja tua; fiata voluntaš tua šikudan tera; pane nostra šikudjana bizodja; dibita noštra devitürböš noštriš; an dukas tentacionis; a mala; amen.“

Molitev za mrtve: „Profundis klamja jate domine, žezda voce meje; trantavi itandente i voce pekacjonis mejis itd.“ Sv. angelju varhu se Rezjani tako priporočajo: „Andjele deje, kustoda da meje, komise de odje, lumine, sarve, rege, guverna; amen.“

Ako Rezjana vprašaš: ali razume, kaj dé; ti odgovorí: „Če ne razumem jaz, razume da ga Bog.“ Če je pa taka, pa nasvetujem prav lahak pripomoček, da se celo sveto mašo vse to moli, kar duhoven moli pri maši, in kdor ima čas, še vsaki dan brevir lahko opravi, kakor duhoven ali menih v kloštru, če prav nobene črke ne pozná. Iz otročjih let se vem spomniti, da smo otroci rekli: „govorimo no enmalo po nemški ali pa po laški; in jeli smo žlobodrati, da nas nobeden ni razumel ne Nemec ne Lah, mi sami sebe pa tudi ne. Če je taka, da je dosti, da Bog razume, naj bi pa človek rajši žlobodral, toda tako, da prvi žlobuder in prvi glas, ki ga človek izusti, če se mu le jezik premakne, naj bi veljal za prvo besedo, ki v mašnih bukvah stojí; drugi pa za drugo in tako naprej do konca. Brevir bi se ravno tako lahko opravil; Bog že vé, koliko zlogov žlobudranja gré na vsako besedo v mašnih bukvah in v brevirji. Kolikokrat so otroci tepeni in lasani, ker jim „dutrena“ v glavo ne gré, in s to „dutreno“ velikokrat otrokom vès drugi krščanski nauk pristudijo. Glejte, to je sad „dutrene“ in laške kulture pri Rezjanih. Tej napaki bi se pač lahko v okom prišlo, bo eden in drugi rekel; duhovni naj bi le rekli, da se Rezjanom latinski moliti ni treba učiti. Res je to; al duhovni tega ne dejo; duhovne dobivajo Rezjani Lahe, mnogi Lahi pa mislijo, da je samo v latinščini in laščini izveličanje.

Ta napaka je že tudi stara, zatoraj Lahom in Rezjanom sveta, čeravno je velika presoja. Nobena naredba pa ni zato sveteja in boljša, če je še tako stara, če ni že dobra sama po sebi. Ker so menda Lahi mislili, da je v latinščini več izveličanja kot v slovenščini, zato so Slovencem slovenski obred vzeli in latinskega vrinili; samo nektere škofije so se tega posiljenja, te presoje obvarovale, ker so vedile, da imajo dosti stare in toraj tudi dosti svete obrede in dosti sveti jezik, v kterem so se obredi opravljali. Rezjanom bi se moglo o tej napaki samo po škofovi besedi pomagati.

Rezjani imajo tudi šolo, toda na laški podlagi in sad te šole je, da se naučé laški brati, nekteri še laški pisati, laški govoriti se pa nobeden ne izučí, kakor se na slovenski zemlji v šolah na kmetih nobeden nemškega izučil še ni. Sad šolski je tudi, da morejo Rezjani pri Božji službi latinski in laški peti, kar spet nobeden ne razume, kakor samo tisti, ki so se s pohiševanjem po Laškem za silo laškega izučili; samo le-ti

*

polovico petja razumejo. Mar naj bi Rezjani v cerkvi slovenske pesmi peli; slovenske pesmi bi vendar vsaki Rezjan lahko razumel, če prav tù in tam kake besede ne, laškega petja ne razumejo prav nič. ***

Slovensko slovstvo.

Kozlerjev slovenski zemljovid

v drugo na svetlo dan.

„Novice“ so že povedale, da se je g. Peter Kozler namenil, svoj zemljovid v drugo med svet dati. Sedaj pa morejo naznaniti, da je druga ta izdatba ravnokar na Dunaji prišla na dan, tiskana se vé da po isti plošči, kakor prvi zemljovid, kterega začetek, namen, obliko in zgodovino so „Novice“ leta 1861. na strani 244. popisale. Al vrh tega, da so železnocestne proge in druge bodi deželne, bodi okrajne ceste, kar se jih je izdelalo od leta 1853., na novem zemljovidu načrtane in železniške postaje pristavljene, odlikuje se isti od poprejšnjega še s tem, da mu je pisanje čistejše in razločnejše, — ker ga je vrezovavec, gosp. Knorr, iz slovečega dunajskega c. k. zemljopisnega zavoda, na plošči nekoliko povzdignil in prenovil, dalje s tem, da je zemljovid na vzhodnjo-južni strani proti hrvaški zemlji razširjen in po enaki meri dopolnjen tjè do Varaždina, Zagreba, Karlovca, Ogulina in Senja, na vzhodnjo-severni strani pa gori do Gradca, tako, da sedaj naše sosestvo, zlasti z južnimi brati živeje razkazuje, in zadnjič tudi s tem, da je na njem jezikova meja dosti očitneje in to z dvojno barvo po narodih izpeljana, kakor je sedaj navada za narodopisne meje na mapah. Tudi papir je kaj ličen. Sme se toraj reči, da je slovenski zemljovid g. Petra Kozlerja v drugi izdatbi res lepši, vrednejši in primernejši od prvega in da je malo enacih zemljovidov, kteri bi s takim merilom toliko naznamb obsegali, toliko krajev, cest itd. kazali. Na merilo namreč naj se ozre kdor koli bi kjekod našel, da kaka podsobnost morebiti ni prav izpeljana, ter naj pomisli, ali se to na tako tesnem prostoru tudi dá izraziti. — Zemljovid sam veljá le 1 gold. av. vel.; toda pridani ste mu dve knjižici, namreč že znani „Narodopis“ iz priklade k prvi izdatbi, in pa „Imenik krajev“ na zemljovidu zapisanih, vendar samo v slovenskem jeziku, in s tema knjižicama vred se prodaja zemljovid sedaj po 1 gold. 20 kr. na Dunaji pri g. izdatelju, v Ljubljani pri gosp. Lercherju in v Celju pri gosp. Tarmonu. — Upamo, da bodo rodoljubi radi segli po tem lepem izdelku med Slovenci še malo razširjene umetnosti in da zlasti nobena slovenska čitavnica ne ostane brez zemljovida, ki nam našo domovino, naš rod in naše sosede pred očí postavlja.

Mati dete zibaje.

Oj nedolžno dete milo,
Spančkaj mirno in sladkó!
Sladke sanje te pred silo
Ljut'ga sveta branijó.

Zgodaj bode te zbudilo
Še iz spanja sladkega,
Kar iz srčka je podilo
Brez skrbí življenje to.

Spančkaj sladko, spančkaj mirno,
Božja roka varje te,
Varje angeljček te virno,
Ki pri zibki ti bùdí.

Zdaj še lakko mirno spavaš,
Strasti srce ne pozná;
Zdaj še lahko sladko sanjaš,
Ko nedolžnost ziblje te.

Blagoslov, ah! moj naj tvoje
Spanje zlajša; — lahko noč! —
Da bi mati dete svoje
Srečno vidila vsikdar!

F. Č. P.

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Češki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

Kako milo je v Ahmed-aginem konaku v Obodu! Tla so pogrnjene, nič Helene Martinovićeve ne tišči v noge; krasna Črnogorka počiva na prelepem divanu v izbi. Sredi izbe je peč, v nji pa živo oglje iz rožnega lesa. Tam v kotu sužnica s sklonjeno glavo čepí na bobku (lavorji) zato, da kadila deva na oglje. Dim se dviga iznad žrjavice, razpenja po izbi in vendar tako vonja! Pa Helena se ne meni za vse to nič, ampak na-pol leží, na-pol pa sedí na mehkem divanu. Ali sv. Ivan! Kako krasna je ta Črnogorka! Zato ni čuda, da se je Ahmed vès zagledal va-njo. Aga sedí poleg nje; ona pa je že delj časa zamišljena, da ne vidi aga kakor sužnika zraven sebe; ne vidi lepote v konaku, niti sužnice, kako streže.

„Alah-Kerim!“ — vskliknil je Ahmed-aga, ko je zapazil, kako se je potemnilo njeno čelo; kako tresle se ji obrvi; ko je slišal, kako vzdiha. „Kaj ti je vendar? hosudarka, povedi mi!“

Prijela se je za čelo, z drugo prosto roko pa obrnila se k Ahmedu: „Nič mi ni, spomnila sem se na dom, na brate. Danes bodo pri ognji pa pri blagoslovljenih svečah obhajali Odrešenikovo rojstvo; jaz pa ne bodem pri njih!“

„Blagor ti zato, huriska moja!“ — djal je Ahmed, „zakaj — po Črni gori bode kmali drug ogenj plamenil!“

Tèmna rudečica je Heleni oblila obličje; oko se je zaiskrilo ji, pa vendar je dosti hladno odgovorila: „Vem, vem, saj si mi že dosti povedal, kako se pripravljate, da bi pogubili Črno goro; kmali ne bodem imela domovine več, kmali nikogar, nego —“.

„Mene“ — segel je v besedo ji Ahmed — „jaz bi ti rad namestoval brate, namestoval vse, kar ti je milo in drago, kakor si mi ti vse, kar svet ima lepega; ti si mi vse veselje!“

Helena se je nagnila k njemu; smeh ji je zaigral okoli ust:

„Ali bodeš zmirom tako ljubil me — brez prenehanja?“ — vprašala ga je.

„Zmirom zmirom!“ — obljubil je Ahmed — „tudi kadar Asraelova *) perut zašumí nad menoj, ponese moja duša tebe v spominu v prerokov raj.“

„Kdo bi se branil taki ljubezni?“ — vskliknila je Helena. „Tudi jaz ti prisežem: živela bodem s teboj, tvoja bodem do smrti“ — obljubila je veličastno.

„Alah!“ — vskriknil je Ahmed.

„Samo danes mi še privošči spomin na minulost“ — zaprosilo je dekle.

„Vse, hosudarka, vse, kar hočeš“ — dovolil je Ahmed ročno — „povedi mi! Kar te veselí, vse ti storim.“

„Res me ljubiš“ — tlesknila je Helena z rokami, kakor v detinski radosti — „idi tedaj, Ahmed, idi in pogledi, ali božični kresovi goré že, ali še ne po naših gorah?“

Precej je Ahmed slušal krasno Črnogorko; al nekako zamišljen, skor nemiren se je vrnil.

„Kaj pa je, kaj ti je otèmnilo čelo, dragi moj?“ — vprašala ga je Helena.

„Kresovi goré povsod po gorah že“ — djal je Ahmed — al tolicih nisem še nikoli vidil. Ne vem, nič dobrega se ne nadjam.“

*) Asraela Turki imenujejo smrtnega angelja.

Ko bi ne bil gledal po sobi, ampak Heleno, vidil bi bil, kako radostno se je njeno oko razžarilo naenkrat, tako pa ni nič vedil.

„Jaz res ne vem, zakaj te skrbí to? Ali je kaj slabega to?“ Helena bi mu bila rada pregnala skrbí. „To ni nič tacega, to je le plamen nad grobom črnogorskega národa.“

„Bismilah!“ — razvedril se je zopet Ahmed-aga — „saj je res, hosudarka! reci, da gorí najina ljubezen.“

„In vidiš, Ahmed!“ — potrdila je Helena — „Črnogorci osvečujejo grobove, pa najina ljubezen gorí tudi. Vsedi se k meni, nasloni se z glavo na moje prsi, povedala ti bodem kaj o svoji mladosti.“

Slušal je Ahmed, al brzo skoči na noge.

„Ali slišiš! — — Kaj je bilo to?“ — vstrašil se je in vlekel na ušesa.

„Nič ni nič; vihár je, vpira se v okna in zanaša sneg va-nje“ — pregovarjala ga je Helena.

„To ni vihra“ — odvrnil je Ahmed-aga -- to je —.“

Puške so zagrmele pred trdnjavo, vse okna so zapéle. Črna gora in osveta! — zaslišalo se je v konak, tako se je razlegalo.

„Tù so!“ — vskliknila je Helena in skočila z divana.

„Izdajstvo! pa ne boj! Za-te, hosudarka, in za Obod ni nobene nevarnosti; upokoji se, ne bode ga Črnogorca čez ta prag v konak“ — tolažil je Heleno Ahmed-aga in hotel vènkaj.

„Kam, Ahmed, kam, ljubi moj?“ — obesila se je Helena na-nj in pridržala ga.

„Branit Obod, branit tebe, hosudarka!“ — djal je Ahmed in branil se: „pusti me, ne zadržuj me, ali ne slišiš črnogorskih pušek, kako drzno se oglašajo pred paševo trdnjavo?“ Vnovič so zagrmele puške.

„Pa idi!“ — rekla je Helena — „jaz pojdem pa s teboj, saj sem ti obljubila, da se do smrti ne ločim od tebe.“

„Ti hočeš z menoj — — ti?“ — zavrnil jo je Ahmed — „v boj med svinčenke, ki jih Asrael razméče, bodi vendar pametna.“

„Jaz sem črnogorska hči, nič se ne bojim ne pušek ne handžarja“ — odvrnila je srčno Helena.

Zopet krik! Ahmed potegne jo iz konaka.

Zunaj je bila velika zmešnjava. Črnogorci so bili nenadno napadli posadko ponoči; zato se ni mogla vspešno braniti, le visoko obzidje je pomagalo sprva; kakor hitro pa so prišli na-nj, potlej so bili pa na trdem. Še enkrat so ustrelili, da so še hujše zmotili Turke, potem pa so jih s handžarji v rokah gnali trdnjavi od vrat po ozkih ulicah na majhen prostor pred aginim konakom. Marsikteremu Albancu je glava odletela v sneg, marsiktero turško truplo je rudečilo sneg, ki je bil še le zapadel.

„Vse je izgubljeno, aga!“ — vpili so Albanci — „izgubljeni smo, šajtan sam pomaga Črnogorcem!“

„K smodnišnici!“ — zapovedal je Ahmed — „varujte, pazite na-njo, ako nam to vzemó, potlej je zastonj vse, sicer pa nič ne morejo nam.“

Pa kar sam jo je mahnil k smodnišnici, ki je bila poleg njegovega konaka. Ahmed ni bil boječ, njega ni pretresnil, nič prestrašil ne precej prvi krik. Helena pa je bila Ahmedu za petami. Obstala je ter poslušala Mandušića, ki je vpil: „Nad-nje, junaci! Nad-nje, nad-nje! Zaskočite jim cesto k stolpu (smodnišnici)!“

„Vse oslobodi!“ — slišalo se je od druzih vrat — silen krik — Helena je izpoznala Djurov glas.

Črnogorci so zavrisknili, rinili naprej, da jim ni mogla nobena sila nič; hej, kako so lesketali se handžarji, kako turške glave odletavale v sneg, al vendar-le niso mogli do smodnišnice. (Kon. prih.)

Dopisi.

Iz Zagreba 8. dne t. m. — piše „Gosp. List“ — da še vsaki dan mnogo ljudí zahaja v izložbo (razstavo). Dozdaj jih je bilo okoli 12.000. Nje važnost za gospodarstvo domače se kaže tudi v tem, da mnogo razpostavljenih stvarí in posebno mnogo živine, poljskega orodja in mašin je bilo že kupljeno. Tako, na priliko, je od ratíl in strojev (mašin), ki so jih izložili Angleži, že 27 prodanih, pa tudi drugo orodje (zlasti ruhadlo, česko, tudi na Hrvaškem hvaljeni plug) je večidel že razprodano; za mnogocenjeni dvotečajni mlin se je oglasilo že več kupcev. — Tako sega izložba v življenje gospodarsko, in to je pravo; kajti izložbe niso za to, da bi le radovedni pasli svoje očí nad razstavljenimi stvarmí, ampak da se v rabo vpelje, kar je dobro.

Iz Gradca 15. dne t. m. = V današnji seji občnega zbora gospodarske naše družbe se je s krepko besedo naš na mnogo straní delavni gosp. dr. Razlag, kot zastopnik breške poddružnice, poganjal za to, da se nemški gospodarski list štajarske družbe prestavlja v slovenski jezik in po takem tudi v slovenskem jeziku izdaja. Očividno je dokazal, da udje slovenskega Štajarja po vsi pravici morejo to zahtevati, kajti tudi oni so udje in podpirajo družbo s svojimi doneski. Al komaj da mu je obveljalo, kar že pravica samo po sebi zahteva! Al pod kakimi pogoji? Srce nas bolí, da moramo povedati. Pod temi namreč, da se želja po časniku očitno oglasí in da bo denarja za to izdajanje dosti!

Iz Celovca 11. sept. — Danes je vse živo bilo v čitavnici naši. Bilo je slovojemanje od g. Emanuela Chocholovšeka, ki si je mnogo mnogo zaslug pridobil zastran čitavnice v Celovcu. „Njemu je veljala naša slovesnost — piše „Slov. Prij.“ Nemila osoda ga kliče daleč od nas, ga pelje v daljne kraje. Zatoraj so se čudne čuti — vesele in žalostne — izbujale v naših srcih. Najpred je bila tombola, potem se je zapel „Naprej“, in za njim se je podaril našemu ljubemu tajniku srebern kozarec, na kterem so bile vrezane besede: „Celovška čitavnica v spomin svojemu ustanovitelju.“ Preden se je kozarec izročil, govoril je iskreni domorodec gosp. Jože Zupan Bevčev v Kropi kratek pa jedrn govor, in se gospodu tajniku zahvalil v imenu cele čitavnice, v imenu vseh Slovencev na Koroškem. Vès ginjen se je zahvalil in poslovil g. Chocholovšek. Po tem se je pevalo in napivljalo v pozno noč, mladi svet se je pa sukal skoraj do jutra. — Ločenje in poslovljenje je bilo srčno, pa težko; — v pondeljek popoldne ga je urni „Černuhelj“ odpeljal proti Mariboru in odtod na pot v Galicijo. Bog ga spremi in njegovo milo gospó — gorečo in srčno domorodkinjo — na vseh njunih potih. Dokler bode celovške čitavnice, spominjalo se tudi bode imena „Chocholovšek“!

Iz Celja 18. sept. *(Oznanilo čitavničino.)* V nedeljo, 25. septembra, bode v čitavnici celjski ples, h kteremu se njeni častiti udje uljudno vabijo. Odbor.

Na Slatini na Štaj. 18. sept. — Tukajšna nova farna cerkev sv. Križa je že toliko dodelana, da se bo prihodnjo nedeljo, to je, 25. septembra, po poldanji službi Božji okoli tretje ure križ na turn djal in zvonovi v turn potegnili. Gotovo lepa in radostna svečanost za domače in bližnje sosede, kar jim s tem na znanje daje domači novičar. Nadepolni pa tudi pričakujemo novih orgel, ki nam jih v Ljubljani vrli mojster gosp. Dev izdeluje.

Iz Kastva v Istri. A. R. — 10. dne t. m. je bil pri nas konec šolskega leta. Po zahvalni sv. maši so se delile darila najizvrstnejšim učencem naše farne šole. Pri tej

priložnosti je godla prvikrat naša nova godba, ktera po velikem trudu gosp. Franceta Uršiča, rojenega Idričana, je po kratkih 5 mesecih učenja svoje znanje svetu tako-le pokazala, da si več želeti ne moremo. Hvala vrlemu učeniku pa tudi učencem njegovim!

Iz Ajdovščine. Slavni vinorejec baron Babo pride 21. dne t. m. le-sem in bo o našem domačem vinstvu razlagal.

Iz Novomesta 12. sept. M-k. — *(Naša mestna godba.)* „Novice" so nedavno s pohvalo omenile novomeške godbe. Marsikdo bi pa morebiti rad vedil, kako se je ustanovila in kako se zdržuje; naj tedaj povem, kar sem izvedil o tej reči. — Novomeška godba v taki osnovi, kakor je zdaj, je še le od leta 1854; s tem pa ni rečeno, da Novomeščanje niso pred godbe imeli; bilo je kakih 10 do 15 mož, ki so godli o posebnih priložnostih. Leta 1854 so pa meščanje sklenili, jim enako obleko za posebne in slovesne priložnosti napraviti in moža postaviti za vodja, kteri bi novince nabiral, jih v godbi vadil in tako število muzičinega krdela od leta do leta množil. Ali kako in s čem plačati godbovodja ali kapelnika in vse druge, pa napraviti enolično obleko in oskrbeti potrebnih nastrojev (inštrumentov), to je bilo prvo vprašanje. Srečno se je in kmali dovršilo vse. Združilo se je namreč mnogo meščanov, uradnikov in drugih, da vsaki mesec nekoliko denarja zložé in iz tega zneska, ki znaša zdaj do 50 gold., se plačuje kapelnik, ki dobiva od tega 25 gold. na mesec ali 300 gold. na leto, kupujejo nastroji in muzikalije. Na to se je izvoljeni godbovodja g. Šenica, nekdaj feldvebel c. k. domačega polka, podstopil težavnega dela. Prvo je bilo, da je oznanil, kdor ima veselje do muzike, naj se pri njem oglasi. Veliko se jih je oglasilo, pa malo ostalo; vendar za muziko vès vneti gosp. Šenica ni obupal; on ponoví svoje vabilo in spravi okoli 24 muzikov skup, kteri so v dveh letih že dobro igrali in v muzikalni umetnosti od dne do dne napredovali. Dosti truda in veliko potrpljenja je moral gosp. Šenica imeti, da je tako v kratkem času in v neugodnih okoliščinah, navadil godce, kteri večidel okoli mesta in nekteri celó po poldrugo uro dalječ iz mesta stanujejo in samo 2-krat ali 3krat na teden in še takrat le zvečer, ko so bili po vsakdanjih domačih opravilih vsi trudni, dohajajo k vajam; vrh tega mu vsako leto še po 2 ali 3 može, kteri so bili v godbi že dobro izurjeni, k vojakom vzamejo, da ga še težje stane, doseči svoj namen, in vendar ga je dosegel. In zdaj iz 24 oseb sestavljena, od meščanskega krdela (Bürger-Corps) lepo uniformirana banda igra do 600 predmetov, med kterimi mnogo narodnih, kakor „Naprej", „Mila lunica", „Kje dom je moj" itd. V omenjeni njeni repertoar spada: arij 22, čardašev 3, čveterk 38, galopov 8, mazurov 4, overtur 13, popotnic 155, poljk 227, potpurijev 16, retret 2, reveillov 2, bolcarjev 53, in druzih različnih 57. Dvakrat na teden, to je, v sredo popoldne in v saboto zvečer igrajo v mestu. Zato dobijo celó majhno plačilo, namreč vsakrat 8 bokalov vina in za 1 ranjž kruha. Kar v druzih priložnostih, na priliko, pri godovih, pogrebih, plesih itd. zaslužijo, razdelé med seboj, le 1 gold. vsakrat vložé v denarnico za godbo, v ktero se vendar kacih 10 odstotkov splošnega zaslužka steka. Godba in denarnica ste pod načelstvom kapelnica. Sprva kakor pri slednjem početji je bila trda; al marljivost in trud vodja in učencev sta zmogla vse, in zdaj igrajo s tako natančnostjo, da se z marsiktero slovečo muziko meriti morejo. Ljubljančanje so pred nekoliko leti imeli priliko občudovati male fantiče v vojaški obleki, ki so z večimi trombami, kot so bili oni sami, tako krepko trobili, kakor da bi stali pred zidovjem Jeriškim. — Ako pomislimo, da se s tako mladimi in malimi močmi tako lep vspeh doseže, da igrajo tudi kompozicije največih muzikalcev, je pač očitno, da je vse mogoče, ako se le hoče. Naj bi to vrlo početje posnemale tudi druge mesta in mestica! *) Hvala vsem, kteri to napravo podpirajo in tako zbujajo veselje do muzike. Kdor pa petje in muziko podpira, podpira omiko, po kteri se tudi blage čutila domoljubnosti v srcih budijo, krepijo in vtrjujejo. Slovenec rad poje — to je skušnja starodavna; res pa je tudi, da „pesem tam slišati ni, kjer dobrih ni ljudi."

Iz Kranja 18. sept. *(Poziv iz čitavnice.)* Naznanjamo s tem vsem častitim družnikom kranjske čitavnice, kakor tudi vsem družnikom druzih slovensih čitavnic, da bode prihodnji **pondeljek**, to je, 26. dne t. m. v tukajšnji čitavnici „beseda." Predstavljala se bode tudi vesela igra „Starost slabost." Začetek besede ob 8. uri zvečer. Prijazno vabi k tej veselici

odbor čitavnice.

Iz Želimelj 16. sept. A. M. — Neki klatež hodi po deželi, posebno pri duhovnih, ki so na samem, in se laže, da so stolni prošt v Ljubljani njegov stric. Ker je čedno napravljen in zná dobro besede staviti, ni čuda, da mu sèm ter tjè kdo verjame in se da goljufati. Od 5 gospodov mi je znano, da je enega pri sv. J. za 15, v Ž. za 6, v T. za 4, v šent J. za 10 in pri N. st. za 15 gold. opeharil. Tudi mene je imel na muhi, pa k sreči sem ga resnobno zavrnil, da se je potepenec pobral. Treba, da prekanjeni goljuf pride sodnii v roke. Da pa se duhovni ne bi dali slepariti, naj „Novice" to razglasijo. — Čbele so letos na ajdi celó malo dobile; komaj bo moč pleme ohraniti. Marsikdo se praska za ušesi, ki je imel za nje lepo ponudbo, 5 gold. za par panjev, pa jih ni hotel dati, zdaj so pa celó malo vredne; še bolj slabeje pa jo je opravil, kdor jih je nakupil misleč, da mu bodo tako naloženi denarji lepo obrest prinesli. Sadja je vsake vrste dosti, za belo žito pa je komaj srednja letina. Ajda je tudi viditi nekako poparjena, dasiravno ne od slane.

Iz Ljubljane. *(Seja mestnega zbora 17. dne t. m.)* Zapisnik zadnje javne seje se je prebral in potrdil; zarad zapisnika skrivne seje se je pa sklenilo, naj se prebere v skrivni seji. — Odbornik dr. Bleiweis predlaga nujini predlog: naj se odpravi tretja cena govejega mesá, to je, tistega mesa, ki se frišno s kmetov v mesto nosi ali vozi, ter naj se prepové vvaževanje tacega mesa. Ta predlog je podpiral govornik s tem, da tacega mesa v naših mesnicah še nikdar nikoli ni bilo ne enega funta na prodaj, ker so ga v prejšnjih časih mesarji pokupili in po viši ceni prodajali, ali ga zdaj kupujejo klobasarji, da ga v klobase podelajo. Ta cena toraj Ljubljančanom nikakor ni na korist, ker mesa po tej ceni ni na prodaj v mesnicah, da bi ga mogel kupiti manjpremožni človek, temuč le priložnost daje, vsakovrstno, mnogokrat tudi meso od bolne ali crknjene živine vvaževati. Sedaj pa, ker se mestu goveja kuga bliža, je silno treba tacemu mesu, ki se ne vé, ali je zdravo ali ne, vrata zapreti, da se po mesu ne zatrosi bolezen. Ta predlog je bil enoglasno sprejet, toraj po zdaj ne bode več tretje tarife na papirji in frišno meso se ne bode smelo več v mesto voziti. — Odbornik Stedry vpraša: kdo opa-

*) Če ktero mesto, potrebuje gotovo Ljubljana svojo lastno, stanovitno godbo (kapélo). To se je čutilo že zdavnej in čuti se tudi dandanašnji. In če jo Novomeščani že imajo 10 let, kako, da bi je glavno mesto ne moglo osnovati, kjer se more, enkrat ustanovljena, samo dobro vzdržati po mnogostranskih dohodkih. Možá za vodja take godbe vsega pripravnega pa bi lahko dobili v gosp. Uršiču, ki je ravnokar iz Idrije se preselil v Ljubljano, da gode v gledišču tukajšnjem.

Vred.

zuje (kontrolira) izplačevanje mestnih delavcev? Župan odgovarja, da se dotični računi v magistratnih sejah pregledujejo. — Odbornik dr. Orel želí, naj bi se za škofijo tlak popravil, ker je pot ondi silno grudasta. Župan pravi, da je ta reč bila že enkrat v razgovoru, pa je bila zavoljo slabe mestne kase odložena, da se pa zdaj spet zarad tega bode obravnava, ker je svetli knezoškof obljubil k tem stroškom nekoliko priložiti. — O ugovoru c. k. predsedništva: da se ne more prepustiti magistratu oskrbovanje lokalno-policijnih zadev, tedaj tudi mesto ne oprostiti plače, ki jo daje z 1577 gold. za to oskrbovanje ces. policii, se je po predlogu odbornika dr. vit. Kalteneggerja enoglasno sklenilo: naj zdaj magistrat to zadevo naravnost predloží ces. kralj. državnemu ministerstvu, da se mu omenjene opravila izročé, ker se nikakor ne ujema s pravico, ako mesto plačuje c. k. policaje, ki imajo skoraj le s tako imenovanimi državno-policijskimi zadevami opraviti, ktere ne spadajo v mestno reč. Magistrat naj si najme lastne ljudí za mestno varstvo. — Sklenilo se je dalje po referatu odbornika dr. Schöppelna, naj se odpravi navadna oljnata svečava po oddaljenih predmestjih, kjer še ni plinova svečava vpeljana, in naj se vpelje petrolejeva svečava, to je, svečava s kamnim oljem ali petrolejem. Svečava z oljem in 102 svetilnicama je stala leta 1863 1967 gold. 2 kr. Teh 102 luči gorí skozi celo leto 102.000 ur. Pri petrolejevi svečavi stane luč vsako uro, ako je stenj (taht) 8''' širok, na $1^{65}/_{100}$ kr., torej svečava z 102 svetilnicama leto in dan na 1683 gold. Po takem se bo prihranilo prvo leto, ako se došteje 214 gold. 20 kr. za prenaredbo svetilnic, 70 gold., zanaprej pa 284 gold. na leto. Tedaj bomo vsled tega sklepa ne samo boljšo in svetlejšo, ampak tudi cenejšo svečavo imeli, kakor jo imajo namesti plinove že po nekterih mestih. — Vojakom, ki delajo cesto na grad za dr. Orlovo hišo, se je dovolila doklada po 5 kr. na dan za vsacega moža, in tudi potrebno orodje bode mesto posodilo, pa le posodilo, ker ceste te ne predeluje mesto, ampak vojaštvo za svoje potrebe, kar je odbornik dr. Ahačič posebno povdarjal. — Nekterim najemnikom mestnih zemljišč v rakovi Jelši se je pomanjšala najemnina, ker njih deli ne merijo toliko, kolikor je bilo pri dražbi rečeno. — Slednjič se je po nekoliko prenarejenih predlogih deželnega odbora sklenilo, naj se predela, kar je treba v Marovi hiši, da se bode mogla vsa viša realka vseliti.

— V nedeljo dopoldne so se snidli gospodje, ki jih je volja z nekim denarnim doneskom podpirati že večkrat omenjeni časnik, kteri naj bi v nemškem jeziku zastopal naše domače interese, ter so sklenili, naj mu je imé „Triglav", da dvakrat v tednu na celi pôli in lični obliki v Blaznikovi tiskarnici izhaja in mu je cena celoletna s poštnino vred 6 gold. 40 krajc., sicer pa 5 fl. Za odgovornega vrednika je bil izvoljen g. Lovro Leskovec. Začel bo list izhajati brž ko bodo vse priprave gotove. — Isti dan nam je o zadevah tega lista dunajski časnik „Ost und West" prinesel dopis osnovan v Ljubljani kteri pod zdravniško prislovico: „quod ferrum non sanat, ignis sanat" (česar ne ozdravi železo, ozdravi ogenj) je posvečen vredniku „Novic." Zato ga ne smemo djati „ad acta." Nekteri se sicer čudijo, da sl. vredništvo „Ost und West-a", ki tudi v nemškem jeziku zastopa slovanske zadeve, je tako nemilo zoper svojega prihodnjega kolega „Triglava", da je vzelo oni dopis v svoj list; al mi smo mu hvaležni zato, da je izpustil ventíl žolčni pelisi „slovenskega Spatrakusa", ker vsak zdravnik vé, da (naj se tudi mi poslužimo zdravniške prislovice) „retentio secretionum nocet." Ko pa bi bil vrednik „Novic" častílakomen, bi bil gospodu dopisniku še bolj hvaležen, zakaj tolike častí mu ni še nihče poklonil kakor, on, ki ga ne imenuje samo le „slovenskega Riegerja", temuč ga priličuje še celó slovenskemu Perunu, kteri vsegamogočen v svoji roki drží „Slovenijo", da le to je, kar vrednik „Novic" hoče, a to ni, česar on noče, da tedaj le on more reči: „bodi politični časnik slovenski!" in v tem hipu se zakatelé „unter die Sclaven der politisch-nationalen Orthodoxie" slovenski „Narodni listi!" Kolika — res vsem drugemu svetu kakor tudi vredniku „Novic" neznana čast!! Al dopisnik je pravi diplomat — zna tudi diplomatični francozki jezik — vrednika „Novic" je povzdignil le zato tako visoko v nebó, da ga potem s Riegerjem vred pahne v peklo zavračnikov ali reaktionarjev — in vse to zato, ker je zastopniku slovenskih pravic v nemškem jeziku tudi dal 50 fl., in ker je tako predrzen, da mu z „Novicami" ne gré iz poti.

Ne ljubi se nam, da bi še dalje v mlinu godli ali bob v steno metali. Velika večina najboljih in najvredniših rojakov naših, ki imajo veljavo v javnosti in so pravo domoljubje svoje pri vsaki priliki djansko skazali, je te misli, da je saj začasno živo treba lista, kteri v nemškem jeziku brez „velike politike" obravnava naše domače zadeve, da ga beró tisti, kteri nikdar ne beró slovenščine, ker je brati — ne znajo, in so nam Slovencem bolj iz nevednosti kakor iz hudobije protivniki. Ako zidamo hišo, ni dosti, da postavimo zid in jo pokrijemo s streho, ampak treba je tudi, da sobam napravimo vrata in okna, da nemila sapa od mnozih vetrov skozi ne piše. Tak zopern pih, kolikor mogoče, tudi odpraviti, je po priliki namen nemškega časnika pri nas. Ako „Stimmen aus Innerösterreich", „Südslavische Zeitung", „Union", „Politik", „Ost und West", „Nazionale" itd. niso nepotrebni bili, kako da bi zdaj v hipu ta naš časnik bil? Potreba je tedaj tako očitna, da jo vsak vidi, kdor ni slep ali kdor je viditi noče. Pa ta potreba je še celó gledé na veliko množino tistih našincev očividna, ki so pošteni domoljubi, pa žalibog nikdar nikoli slovenske knjige ali slovenskega časnika v roke ne vzamejo samo zato, ker jih brati — ne znajo, in ktere bi v galejo vpregli, ako bi jih morali, da bi brali le pet vrstic. Berite „domorodno pismo" v današnjem listu, pa recite, ako ste pošteni, da to ni res?

Kakor pa je nemški list, da ga bere nemško občinstvo, iz gori navedenih vzrokov za naš korist potreben, tako pa tudi ta list slovenskemu političnemu ni nikjer in na nobeni strani na poti. Ali mu bo jemal naročnikov? Ne, ker za Slovence ni. Ali pisateljev? Tudi ne! Saj je „Intelligenz und politische Bedeutung" kakor dopisnik pravi, na njegovi strani. Ali mu jemlje kapitalistov? Tudi ne! Saj dopisnik pravi, da komaj je „der Vorkämpfer der jung-slovenischen Partei" zinil in rekel: „Tischel deck' dich!", v tem hipu je bilo trikrat več kapitala skupaj kakor za bori nemški časnik. Za vrednika pa tudi ni skrbi, ker „slovenski Spartakus", pravi dopisnik, je že tudi vrednik slovenskih „Narodnih listov" in spé. Tedaj ni celó nobene overe več, da se ne začnó „Nar. listi", in vendar dopisnik pravi, da jih ne bo — zakaj pa ne, je tako hieroglitično razloženo, da iz dopisa ne more posneti, kdor ni družnik dopisnikovih „Jungslovenen".

Povedati moramo še, da dopisnik „Novicam" bere levite, da ne zastopajo po duhu „der Jungslovenen" narodne politike zoper vlado, ker „v šoli in cerkvi še nimamo Slovenci nič več ravnopravnosti kakor pod Bachom." Da je v cerkvi nimamo, to prvikrat tukaj slišimo; da je v šoli žalibog! nimamo, naj pa odgovor dajo deželni zbori v Ljubljani, Gradcu, Celovcu,

Trstu, Gorici in v Paznu. „Novice“ že od leta 1848, ko smo prvikrat ustavo dobili, godejo pesem zastran ravnopravnosti v šoli in kancelijah, tedaj že toliko časa in v tolikih variacijah, da so je že site in da so o tej zadevi že enekrat prišle v neljubo dotiko s sodnijo. Njih sestavki, o tej zadevi pisani, niso bili samo „Klagen und Gewinsel, kakor večletno javkanje, da nimamo slov. političnega časnika, ampak bila je krepka beseda naših najboljih mož. Da pa se s cepci tolče po glavah nasprotnih, to prepuščamo — prihodnjim „Narod. listom“, kakor tudi to, da z glavo prederó zid. Sicer pa se tudi „Novice“ nikdar niso ponašale s titulom, da so „veliki politični časnik“; iz srca rade to čast prepuščajo drugim, kakor marsiktero čast, ki jo vrednik vživa, rad odstopi druzim; „Novice“ so si svojemu cilj in koncu zveste ostale do danes in bodo take, dokler bodo pod vredništvom sedanjim; na tem stališču, tega so si v svesti, pa so si nevtrudljivo prizadevale za svoj poklic. Zato pa so „Novice“ tudi najhuji trn v peti časnikom od male „Triesterce“ tržaške noter do velikega „Bothschafterja“, in ne morejo se ponašati, da bi bila „Laib. Zeit.“ kadaj kakošen naroden sestavek iz njih v svoj list vzela in sicer s tako pohvalo, kakor je vzela „die Jungfernrede“ „slovenskega Spatrakusa“ o rabi slovenskega jezika.

H koncu te razprave le še to: Ni res, da „Novice“, ktere je vrednik vredoval do leta 1849 celó brez povračila, imajo 4000 naročnikov, — ni res, da vse čitavnice so poslale „geharnischte Verwahrungen“ zoper nemški časnik; nobena čitavnica ni poslala ne črke, čeravno je „slovenski Spatrakus“ menda vsem pisal ali gorko naročal, naj to storé; al „sie gehorchten nicht dem Rufe.“ Samo iz Trsta je dobil Novič. vrednik pismo z mnozimi podpisi častitljivih mož; al ker smo našli tudi može med njimi, kteri ne beró slovenskih časnikov, smo djali pismo „ad acta“. Ni res, da je vrednik „Novic“ prejel „Absagebriefe“ spisane od gospej in gospodičin; da pa je „Spatrakus“ et comp. po hišah beračil podpisov za protest, to pa je gotovo; protesta mi nismo vidili. Ni res, da je vrednik „Novic“ z dr. Costatom vred žugal tajniku čitavničnemu (recte matičnemu, pa saj je to le pogrešek nalašč), da zgubí službo tajništva, ako ne odjenja od svojega početja; saj službe ne more vzeti, kdor službe ni dal. Al je sicer služba tajnikova „mastna“ ali ne, tega ne vemo, da pa je pri tem delu, ki ga zdaj ima tajnik, služba dobro plačana, on sam najbolje vé. Iz tega naj sodijo bravci sami o dopisu „Ost und Westa“ izLjubljane.

— Gotovo je, tako slišali smo iz verjetnih ust, da se ljubljanske šole: gimnaziine, realkine in normalkine zavolj popravljanja šolskega poslopja začnejo še le v pondeljek 17. oktobra.

— Društvo štajarskih zdravnikov je za svoje dopisovajoče ude si izvolilo gosp. doktorje: medic. svetovavca žl. Andrioli-a, prof. Valenta, primarja Fux-a, okrajnega zdravnika Mally-a in Gauster-a.

— „Južni sokol“ obhajal bode 2. oktobra 1864 svojo prvo obletnico in napravi v ta namen popoldne ob pol štirih, ako bo lepo vreme, na poletnem sokolišču občno telovanje, in zvečer ob pol devetih ples v čitavničini dvorani. Po sklepu odborovem vabijo se k občnemu telovanju kakor tudi na ples vsi udje južnega sokola, ljublj. čitavnice, in udje unanjih čitavnic. Omeni se, da k občnemu telovanju smejo priti tudi gostje, ako so bili poprej naznanjeni odboru; razun imenovanih pa nima nikdo prostega vhoda. Pokazati hoče o tej priliki južni sokol napredek, ki mu je bil mogoč v prvem letu njegove starosti, in da mu je mar za narodno telovanje.

— Kakor slišimo osnuje g. Mandič, učitelj pri juž. sokolu, od 3. oktobra naprej telovadno učilnico za mladost, ktera nima prilike ali dovoljenja udeleževati se kacega društva. „Južni sokol“ mu je v ta namen prostovoljno svoje prostore prepustil. Učenci se neki vpisujejo pri društvenemu blagajniku gosp. Bernardu Jenteljnu in čujejo pri njem 50 kr. učnine na mesec.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Njih Velič. cesar odpotovali so v Komoran na Ogersko; spremljata jih nadvojvoda Rajner in Vilelm; namen popotovanja je ogledati nektere vojaške naprave. — Deželni zbor dalmatinški je v Zadar sklican na 26. dan t. m. — Preuzviš. gospoda škofa Strossmajer-a so dunajski časnikarji zopet hotli na Dunaji imeti. — Govori se, da zopet pride v Gradec viša deželna finančna direkcija za Štajarsko, Kranjsko, Koroško in Tržaško. — Z ogerskim deželnim zborm zopet ne bode nič; dvorni ogerski kancelar si je neki na vso moč za-nj prizadeval, pa državno svetovavstvo neki pravi, da še ni pravi čas za-nj; po takem je konec poslednji čas prav živih debat. — Menda bode tudi taka s hrvaškim deželnim zborom. — „Domobran“ se po pravici čudi, da je še le zdaj po „neue freie Presse“ izvedil, česar poprej na Hrvaškem nobena živa duša ni vedila, da Zagreb ima plemeniti namen, da po južnih slavenskih zemljah razprostira „deutsche Cultur und deutsches Wissen“, kakor da bi bil nemška naselbina. — V Gorici je 11. dan t. m. bila protestantiška cerkev blagoslovljena. — Baron Hock, c. k. skrivni svetovavec, se je podal v Prago, da se ondi snide s pooblastencem pruske vlade in se razgovarja zastran kupčijske zveze; al nič ni podobe, da bi pruska vlada dovolila, česar želi avstrijska. — Na Dunaji je bil te dni 14 let stari fantè Karol Kober, učenec 3. gimnazijskega razreda, obsojen na 5 let v ječo zavoljo velikega izdajstva, ker so v pismih, ki jih je zgubil na ulicah, našli zakletbo zoper cesarja. — Danske homatije ne grejo nič naprej; danski vladi se nič ne mudi, zlasti ko vidi, da severni Šlesvikanci, ki niso Nemci, hočejo biti pod dansko vlado; pa tudi med prusko in avstrijsko vlado ni prave edinosti; v tem pa si ste ene misli, da k večem za 3—4 mesce dovolite primirje, ne pa do spomladi. — Nenadoma je hudo zavrelo na Španjskem, ker Španijolcem ni po godu načelnik novega ministerstva, vojvoda Valenčiski. Kraljica Kristina je hitela iz Pariza v Madrid; v Barceloni so se bali ustaje. — V Moldavi in Valahii je knez Kuza osvobodil kmete desetine in tlake; grajščinam plačajo nekoliko odškodnino. — Strašno hudodelstvo je nedavno na Českem dopernesel nek trinog, ki se je razkačen po nezvestobi neke lajdre zaklel, da prvo žensko umori, ki mu pod roke pride. In res je to storil. Neko 66 let staro udovo sreča 8. dne t. m. v gojzdu, ki je šla na božjo pot; kar zgrabi jo in zadavi; vso do nazega sleče, ji odreže prsi in še druge skrivne dele života, ter jih nese iz obleko njeno na svoj dom, kjer odrezano meso skuha in sné! Kmali so ga zasačili; vse je obstal.

Popravek. Sledeči Vranščani iz Štajarskega so pristopili kot ustanovniki k slovenski Matici:

Gospod	Andrej Bratkovič, bilježnik	10 gold.	— kr.
„	Šimen Oset, trgovec	10 „	— „
„	Lavoslav Šventner, trgovec	10 „	— „
„	Franc Šentak, posestnik	10 „	— „
	Za letni donesek so poslali:		
„	Dragotin Šauperl, kaplan	2 „	— „
„	Mihael Plešnik, bogoslovec	2 „	— „
„	Luka Gradišnik, zdravitelj	2 „	— „
„	Jakob Lopar, učitelj	2 „	— „
„	Davorin Zupančič, učitelj	2 „	— „

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.